

רבני מכון התורה והארץ

שאלות ותשובות קצרות¹

1. תערובת חמץ לבהמות בפסח

שאלה (הרב דוד אייגנר)

אביא להלן תשובה של מרן הגר"ש ישראל זצ"ל שגשלה לרב יחזקאל דאום זצ"ל (רבה של תנובה) והתפרסמה בספר 'התורה והארץ' (חלק ג, סי' יט, עמ' 151). שאלתו של הרב דאום זצ"ל לא נמצאה, אך מתוך הקשר הדברים אפשר להבין את שאלתו. ראשית אביא רקע לדבריו. הזנת הפרות מתחלקת לשני סוגים מרכזיים, המזון הגס (תחמיץ וחציר המיוצרים מדגניים למיניהם, תירס וסורגום בעיקר) והמזון המרוכז (תערובת). בתערובת מעורבים גרעינים וויטמינים. חלק מן המשקים נוהגים לערב בתוך התערובת גם זבל עופות מטופל שעבר תהליך של תסיסה והחמצה, בשל החומרים המזינים הרבים שישנם בזבל זה. בזבל העופות נשארים לרוב גם גרעיני חיטה שהעופות לא עיכלו, ולפעמים גרעינים נופלים לזבל ישירות מן האבוס. חשוב להדגיש כי זבל זה עובר תמיד תהליך של תסיסה (במים או בשאריות מסחיטת הדרים) כך שגם הגרעינים שנפלו ישירות לזבל עוברים תהליך לפני שהפרות מקבלות אותם במזונן.

תשובת מרן הגר"ש ישראל זצ"ל

'אין לשים בתערובת המיועדת לבהמות לשם תוצרת חלב לפסח, ובפסח - את זבל העופות שהכנתו מבוארת בנספח למכתבך הנ"ל, וזה נימוקי:
יש בזבל הזה תערובת של חמץ של סובין שאריות חטה ושעורה, וכן משרה בזבל הלולים מהתערובת של אוכל העופות עצמם שיש בהם תערובת חמץ.
הסברא שע"י התסיסה הכל נהפך לזבל, אינו ברור; שכן התסיסה יתכן שרק עוזרת להחמצה אבל לא להפוך את הכל לזבל. (איני בקי בדבר. והרי גם י"ש נוצר ע"י תסיסה של גרעינים המחמיצים, וזה נחשב לחמץ גמור).
העובדה שזה בכמויות קטנות, גם אילו יהא זה פחות מששים, כדין ביטול מין בשאינו מינו הרי בפסח נקטינן שזה חוזר וניעור ביבש ביבש (שו"ע או"ח סי' תמז סעי' ד).

1 עריכה: הרב דוד אייגנר.

מה שנעשה (בתהליך הכבישה) בזמן קצר, אינו ערובה שאין שם זמן להחמיץ. שכן במקום חם גם בזמן קצר ביותר ניתן להחמיץ (שו"ע סי' תנט סעי' א; סי' תסב סעי' א), וכן יתכן שגם אחר כך בתוך התערובת נשארת הרטיבות שעוזרת לחימוץ - אין להאכיל בהמה מאכלות אסורות (יו"ד סי' ס סעי' א בהג"ה, ושם בש"ך ס"ק ה ובאה"ט ס"ק ג). בכלל יש להעיר, מכיון שהנכם מפרסמים שזה כשר למהדרין מן המהדרין, ודאי שיש להזהר מלהכניס דבר שיש בו חשש איסור גם לפי המחמירים. וד"ל!

2. הפקר מטבע חילול מעשר שני לאחר זמן ביעור מעשרות

שאלה | במהלך הפסח לא הייתי בביתי ולא ביערתי את המטבע של חילול המעשר השני אך הפקרתי אותו. האם הפקר זה מועיל, ומה עלי לעשות במטבע זה כעת?
תשובה | יש לבער את המטבע כעת על אף שהפקרת אותו. הרי ייתכן שחצרו של אדם קונה לו, ולכן תיקנו חכמים שיש דווקא לבער והפקר בלבד אינו מועיל.

3. חילול מטבע מעשר שני לאחר זמן ביעור מעשרות

שאלה | במהלך חג הפסח לא עשיתי ביעור מעשרות. מה עלי לעשות בנוגע לחילול המטבע של המעשר השני?
תשובה | יש מחלוקת בין הפוסקים מה הדין אם לא ביערו את המעשר השני בזמן ביעור המעשרות. ה'אדר"ת' ('אחרית השנים', דבר אליהו אות כו) סובר שהמאכל או הכסף נאסרים. אולם ה'חזון איש' (דמאי סי' ב ס"ק ז ד"ה 'ונראה') סובר שהמאכל או הכסף לא נאסרים אלא צריך לבערם, ובכל יום שאינו מבערם, מבטל מצווה.²
על כן הדרך הטובה יותר היא לקחת את המטבע ולבערו על ידי שחיקה ושבירה באופן שלא יהיה ניתן לשימוש. כאמור, לדעת ה'חזון איש' מותר לחלל, ולכן אפשר לקחת סוכר (2 כפות) ולומר: 'המעשר השני הנמצא במטבע - הריהו מחולל על הסוכר'. לאחר מכן מותר להשתמש במטבע לקניית דברי חולין, אך בכל מקרה לא ישתמש יותר באותו מטבע לשם חילול מעשר שני.

4. כלאי הכרם

שאלה | אני מעוניין לשתול בכרם שבבעלותי אזוב, רוזמרין ובזיליקום מסביב לגפנים במטרה למנוע חרקים בלבד ולא במטרה לאכול את הצמחים.
א. האם רוזמרין, אזוב ובזיליקום נחשבים ירק למאכל?
ב. האם יש הבדל בין זריעה לשתילה? ברצוני לשתול שתילים בוגרים של צמחים אלו.
תשובה | איסור הזריעה בכרם הוא רק בצמחים חד-שנתיים כמיני דגנים וכירקות, כפי שפסק הרמב"ם (הלכות כלאים פרק ה הלכות ג, ו). על כן מותר לטעת בכרם צמחים שהם רב-שנתיים כאילנות; איסור כלאי אילנות הוא רק בהרכבה.

2 ראה בעניין זה את מאמרו של הרב יהודה הלוי עמיחי, 'אמונת עתיך' 22 מעמ' 14 ואילך.

הרוזמרין והאזוב הם צמחים רב-שנתיים, ולכן הגדרתם ההלכתית היא כשל אילנות ומותר לזרוע אותם בכרם. אמנם לעניין הריחן (בזיליקום), יש ספק האם הגדרתו היא כאילן או כירק, ועדיף לשתול רוזמרין ואזוב שהם רב-שנתיים ולא את הריחן. לעניין כלאי הכרם אין הבדל בין שתילה לבין זריעה, ואפשר גם לזרוע וגם לשתול צמחים אלו בכרם.

4. כלאי זרעים

שאלה | בגינת בית הספר יצרו כשמונה שורות של ערוגות מוגבהות, וכל ערוגה היא באורך שלושה מטרים. בכל ערוגה מתכוונים לזרוע מין אחר.

א. מה המרחק שצריך להיות בין ערוגה לערוגה? האם השקע שנוצר ביניהן מועיל?
 ב. באחת הערוגות זרעו חיטה בחציה האחד ובחציה השני סלק, בהרחקה של 15 ס"מ ביניהם, האם די בכך?

ג. מה המרחק שיש להרחיק בין חומס לבין שעועית?

תשובה | ככלל, יש כמה שיעורי הרחקה שיש להרחיק בין מינים שונים. שיעורים אלו מוגדרים לפי גודל השטח הנזרע ולפי מיני הצמחים שמעוניינים לזרוע בשטח זה. יש לזכור שההרחקה מתבצעת ממקום הזריעה עצמו.

א. ההגדרה ההלכתית של השטח שאתם מעוניינים לזרוע בו היא 'מישר' או 'יחיד', ההרחקה הנחוצה במקרים אלו בירקות היא 15 ס"מ.

ב. מכיוון שזרעתם חיטה בסמוך לסלק, יש להרחיק 60 ס"מ בין המינים.

ג. השעועית והחומס מוגדרים בתור מיני קטניות. האחרונים נחלקו בשאלה האם דין הקטניות כתבואה או כירק. לפי הדעות שסוברות שדין הקטניות הוא כירק, המרחק צריך להיות 15 ס"מ בין שני מינים אלו. אולם לפי הדעות שסוברות שדין הקטניות הוא כתבואה, המרחק שצריך להרחיק בין מינים אלו הוא 'בית רובע' (6.12 מ' X 6.12 מ'), על כן, מכיוון שמדובר בספק, נראה שאפשר להרחיק 60 ס"מ והשאר דרבנן ואפשר להקל.

5. גמר מלאכה בבצל ירוק

שאלה | האם יש דרך לאכול שני עלים של בצל ירוק בלא להפריש תרומות ומעשרות?
תשובה | הרמב"ם (מעשר פ"ד הי"ח) דן בעניין 'כוסבר' - ירק שכל עלה שלו נאכל בנפרד, ומשמע מדבריו שכשקוטף שני עלים, הדבר נחשב לקביעות למעשר. קל וחומר בבצל, מכיוון שכל גבעול שלו עומד בפני עצמו, ברור שכשקוטף שני גבעולים הדבר נחשב לקביעות למעשר, ועיין שם במה שכתב הרמב"ם 'וכן כל כיוצא בזה'. על כן נראה שאפילו המגדל בבית, על אף שספק אם נחשב למצע מנותק או לגידול בבית, בכל אופן יש להפריש בלא ברכה.

6. הכנסת פירות דרך החלון

שאלה | האם הכנסת פירות הגדלים בגינה אל הבית דרך החלון פוטרת אותם מהפרשת תרומות ומעשרות?

תשובה | הכנסת הפירות דרך חלונות הבית (במקום דרך הפתח) גורמת שאין קביעות למעשרות. לכן דין הפירות כדין כל עץ שלא נגמרה מלאכתו, ומותר לאכול מהם רק בצורה ארעית בלא הפרשת תרומות ומעשרות או להאכיל לבהמה (בארעי). אבל לאכול בקביעות – אסור אפילו אם מכניס את הפירות דרך החלון. לכן אסור לעשות סעודה מפירות אלו או לאכול שני פירות יחד.

7. תערובת מיץ רימונים ויין

שאלה | אדם עשה מיץ רימונים בביתו והוסיף לתוכו יין חי מענבים שסחט. כתוצאה מכך יש בתוך מיץ הרימונים כ-15-20 אחוזי יין חי.

מה דין מיץ הרימונים מבחינת ההלכות הבאות: א. האם קיים בו חשש 'יין נסך' והוא אסור במגע של עובד עבודה זרה או ישראל מומר? ב. האם מברכים עליו 'בורא פרי הגפן'? ג. האם הוא ראוי לקידוש? ד. כיצד מפרישים ממנו תרומות ומעשרות?

כמו כן, האם יש הבדלים בין העדות בדיני משקה זה?

תשובה | המשקה המוזכר (80% מיץ רימונים ו-20% יין), דינו כמיץ רימונים, וברכתו 'שהכול'. הוא אינו ראוי לקידוש והבדלה, ויש לברך עליו 'בורא נפשות' בתור ברכה אחרונה, וכן אם נגע בו גוי לא ייחשב 'יין נסך'.

לעניין מעשרות, יש לברך על ההפרשה. יש להפריש מן המשקה עצמו על כל התערובת ולומר בנוסח ההפרשה 'כל מין על מינו'.

בנידון המוזכר אין חלוקה בין עדות שונות כיוון שהרוב הוא מיץ רימונים וכפי שנפסק ב'שולחן ערוך' (סי' רב סעי' א), במקרה של תערובת של יין ומשקה אחר, הולכים אחרי הרוב.

יש להדגיש כי ביטולו של היין במיץ הרימונים הוא במקרה שהיין הוכנס לתוך מיץ הרימונים כדי להיטיב את המיץ, אבל אם הכניסו את המיץ כדי להיטיב את היין, אז ייתכן שלדעת הגר"א דינו כיון, אך בכל אופן 'מידי ספק לא יצאנו', ועל כן גם במקרה זה ברכתו 'שהכול'.

